

ПОХИЛИЙ ВІК ТА БЕЗПОРАДНИЙ СТАН ПОТЕРПІЛОГО ЯК ОБСТАВИНИ, ЩО ОБТЯЖУЮТЬ КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Я.В. Гетманцева,

студентка 2 курсу юридичного факультету

Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

Актуальність даної проблеми обумовлена тим, що останнім часом в країні спостерігається тенденція до зростання кількості злочинів, потерпілими від яких стають особи похилого віку та особи, що перебувають у безпорадному стані. Підтвердженням цьому є, зокрема, суттєве збільшення кількості повідомлень про такі злочини у ЗМІ. Найбільш розповсюдженими в цих випадках є злочини проти життя та здоров'я особи, злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості, злочини проти власності. Офіційна статистика злочинів проти зазначених осіб не ведеться. Питання похилого віку, безпорадного стану потерпілого, як обставина, що обтяжує кримінальну відповідальність не є розробленим у вітчизняній науці кримінального права. Ми вважаємо, що потрібно звернути увагу на актуальність даного питання, виходячи з ряду обставин: 1) зазначена категорія осіб є соціально не захищеною і потребує додаткового захисту з боку держави; 2) такі злочини свідчать про підвищений цинізм винного; 3) дані злочини характеризуються вищою суспільною небезпечністю.

Під особами похилого віку традиційно розуміють чоловіків, що досягли 60 років і жінок, що досягли 55 років. Під безпорадним станом потерпілої особи слід розуміти такий її фізичний або психічний стан, коли вона не здатна усвідомлювати характеру і значення вчинюваних із нею дій або, усвідомлюючи їх, не може чинити опір злочинцю. Причинами цього

можуть бути стан алкогольного сп'яніння потерпілого, непритомний стан, фізичні чи психічні вади тощо.

Підвищена суспільна небезпека злочинів проти осіб похилого віку, осіб що свідомо для винного перебувають у безпорадному стані, зумовлена одночасно об'єктивними обставинами, пов'язаними з характеристикою самого діяння, і суб'єктивними факторами, що відносяться не стільки до характеристики особистості винного, скільки до особливостей формування умислу на злочин.

Такий злочин об'єктивно більш небезпечний, оскільки досягнення злочинного результату значно полегшується, коли потерпілий спить, знаходиться в непритомному стані, у важкому ступені сп'яніння або позбавлений свідомості з іншої причини. Підвищений ступінь суспільної небезпеки у злочинах, спрямованих проти прав, свобод та законних інтересів особи похилого віку, особи, що перебуває в безпорадному стані, обумовлена усвідомленням винним того факту, що цей стан потерпілого виключає можливість вжити заходів до самозахисту, а самі винні особи характеризуються такими рисами, як безмежна жорстокість, цинізм, вражаюча холоднокровність, виключаючи навіть натяк на милосердя по відношенню до жертви.

Згідно з Кримінальним кодексом України особі, яка вчинила злочин, має бути призначене покарання, необхідне й достатнє для її виправлення та попередження нових злочинів. Більш суворий вид покарання з числа передбачених за вчинений злочин призначається лише у разі, якщо менш суворий вид покарання буде недостатній для виправлення особи та попередження вчинення нею нових злочинів. Виходячи з того що злочини проти осіб похилого віку та осіб що перебувають у безпорадному стані характеризуються особливою жорстокістю, порушенням усіх моральних принципів, виражає неповагу до суспільства, має велику суспільну небезпечність, ми вважаємо за необхідне в будь-якому випадку призначати за дані види злочинів більш суворе покарання. Це пояснюється тим, що для

виправлення злочинців, які скоюють такі злочини, зважаючи на їх високий ступінь суспільної небезпечності й антиморальності, менш суворий вид покарання, з тих, що передбачені санкціями статей, є недостатнім.

Встановлюючи відповідальність за злочини такого виду, законодавець повинен враховувати, що в такому випадку потерпілому заподіюється додаткові, особливі страждання. Він усвідомлює, що його зараз або незабаром вб'ють (згвалтують, завдадуть тілесні ушкодження, заберуть його майно та ін.), але в силу свого фізичного чи психічного стану не може ні надати опору, ні покликати на допомогу. Цей стан свідомо розуміє злочинець, а отже, він діє більш цинічно і нахабно.

Злочини проти осіб, які належать до цих категорій, незалежно від їхньої здатності чинити опір, захистити себе, завжди мають визнаватися кваліфікованим та тягти за собою більш сувору відповідальність.

У ряді статей розділів II, IV, Особливої частини КК (якими передбачено злочини проти життя та здоров'я особи, злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи) вказується як на кваліфікуючі ознаки випадки вчинення злочину проти неповнолітнього (чи малолітнього). Водночас, вчинення злочину проти осіб похилого віку та осіб що перебувають у безпорадному стані як ознаку, що має кримінально-правове значення, згадується лише у п.6 ч.1 ст. 67КК. Ми вважаємо, що це свідчить про недостатню увагу законодавця до вказаної проблеми. Кримінальне право має захищати правове положення незахищених верств суспільства. Так як права даної категорії осіб є більш вразливими, то вони вимагають більш активного захисту і з боку кримінального закону. Особи даної категорій наближені у правовому статусі до неповнолітніх, а тому потребують додаткового захисту і гарантій, у тому числі і зі сторони кримінального закону. Ми пропонуємо внести зміни до Кримінального кодексу України та виділити осіб похилого віку та осіб, що перебувають у безпорадному стані у окрему групу потерпілих від злочинного посягання; визнати злочини проти даної категорії осіб як обтяжуючу обставину (ми

вважаємо що одного лише закріплення у п.6 ч.1 ст. 67КК не достатньо для реалізації посиленого захисту даних осіб); внести зміни до санкцій особливої частини КК у частині підвищення кримінальної відповідальності за злочини проти осіб похилого віку та осіб що перебувають у безпорадному стані.

Науковий керівник: О.О. Житний